

האם אכן ה"כושר סוויטש" באמת כשר?

מחאה מאת הרה"ג המפורסם רבי זלמן קורן שליט"א

ההמצאה החדשה הנקרא בשם "כושר סוויטש" מכה גלים (www.kosherwitch.com). אני מפרסם כאן לראשונה את דעתו של הרה"ג המפורסם ר' זלמן קורן שליט"א מעיר הקודש ירושלים ת"ו, כפי שקיבלתי ממנו. הרה"ג הנ"ל הוא המומחה העולמי הראשון במעלה בנושא של "חשמל והלכה", כמו בעוד תחומים הקשורים להלכה ולמציאות המדעית. וכדי להבין את הרקע אני מקדים את מכתב השאלה מאת הרה"ג ר' אברהם יוסף גארדאן שליט"א.

הרב יצחק זילבער

ראש כולל "אור חיים - פארשעי"

לכבוד הרב הגאון ר' זלמן קורן שליט"א

בשבוע שעבר יצא כאן בארה"ב מכשיר חדש בשם 'כושר סוויטש', יתכן שכבר שמעתם מזה, וזה מעורר רעש בכל העולם. תפקיד המכשיר לפי דברי המייצרים הוא להתיר הדלקת וכיבוי החשמל וכל מכשירי חשמל בשבת, גם לצורך פרטי ואישי, לדעתם המכשיר אינו אפי' גרמא ומותר לכתחילה. הם טעונים שיש להם חתימות והסכמות מרבנים להתיר, וזה גרום בלבול גדול בין המון עם (הצלחה שלהם הוא למעלה מן המשווער, בשבוע הראשון שהמכשיר יצא לשוק הם צברו כ-50 אלף דולר ממכירות בד' ימים בלבד!).

למעשה אני מניח שאין רב רציני, שמכיר את המציאות ואת ההלכות שבאמת יתיר השימוש במכשיר הזה. אבל הבעיה הוא שהם מייצרים אווירה כאילו שיש להם רבנים מוסמכים שמתירים. לדוגמה ראה המצורף מכתבים מהרב בעל שמירת שבת כהלכתו ז"ל, שהם מפרסמים באתר שלהם כמי שעומד מאחרי ההמצאה, וזה גרום לרבנים אחרים לחשב שאם הוא מסכים א"כ יש משהו בדבר. אך למעשה הרב הנ"ל כתב להם מכתב (מצורף פה) שלא עלה על דעתו להתיר כי אם לחולה וביטחון, וכמובן שמכתב זה לא מפרסמים.

כמו כן יש עוד רבנים שפרסמו שמם כאילו שהם היתרו [לדוגמה במשך זמן רב הופיע שהרב הגאון ר' ישראל בעלסקי שליט"א ראש ישיבת תורה ודעת, ורב הפוסק של מערכת הכשרות המפורסמת OU, כאילו שהוא מסכים להתיר, לבסוף הם הורידו את שמו מאתר שלהם רק אחרי שהרב הנ"ל איים עליהם בתבועה לבית משפט].

אני כותב למעכ"ת מצד שהנך מוכר בעולם כמומחה גדול בעיני חשמל והלכה, וכבעל דעה בבירור דעתו הגדולה של הגרשז"א זצ"ל מרא דהאי שמעתתא. [ובענין זה אלו שרוצים להתיר לא מתחשבים עם דיעות רבני ב"ב, כמובן].

ואני רוצה לשומע דעתכם בנושא, ולבקש שתבאר אותו במכתב, וזה יעזר לנו בין בבירור הדברים, ובהמשכת הפועלות בנושא חשובה כזה.

אברהם יוסף גארדאן

רה"כ בשיכון סקווירא, ארה"ב

ומח"ס "הליכות השבת", "הלכת שבת למעשה", "הממהרים לבא"

זלמן מנחם קורן (וינקלר)

עורך הספר "מאורי אש השלם"

(כתבי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בעניני חשמל)

ומחבר הקונטרס "קרני אורה" שנספח לו

דבר חידוש שלדעת הממציא הייתה לו משמעות הלכתית, וכפי שיבואר להלן).

לפי דבריו של הממציא, הוא נשלח אלי על ידי הגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל שאצלו היה קודם לכן, כדי שאחווה את דעתי בעניין.

הממציא עצמו היה נלהב מאוד מהמצאתו שלפי דבריו אמורה לספק פתרון למשפחות של אנשים שחזרו בתשובה רק באופן חלקי, וקשה עליהם ההתנתקות המוחלטת משימוש חופשי בחשמל בשבת. ומן הדברים היה נראה שגם אותו ת"ח מירושלים נסחף להתלהבות של הממציא.

ג אייר תשע"ה

לכבוד הרה"ג אברהם יוסף גארדאן שליט"א

מחבר ספר "הליכות שבת"

רה"כ בשיכון סקווירא ארצה"ב

במענה לשאלתו ברצוני למחות קודם כל על השם "כושר סוויטש" (=מפסק כשר), כי בכל הנוגע לשימוש שאינו לצורך רפואה או בטחון מדובר במתג חשמלי שאינו כשר כלל. ולדעתי עצם השימוש במילה "כשר" בקשר לזה היא בבחינת הונאה.

(כפי שהתברר עכשיו מן הפרסומים השונים, הנימוק של יצירת איזה פטנט למשפחות שחזרו בתשובה רק באופן חלקי, נועד כפי הנראה לאחזו את העניינים של מקצת מן הרבנים שנתנו הסכמה לעניין. וכי הכוונה האמיתית של הממציאים הייתה להפיץ את המפסקים בתפוצה גורפת. וכבר נמצא במפורש מי מן הרבנים שהליו על כך ששמו השתרבב למתירים אף על פי שהוא התיר במפורש רק למשפחות בעלי תשובה במקצת. ולעצם העניין יש להדגיש כי מסורת פסיקת ההלכה בעם ישראל כפי שהיא משתקפת מספרי הפוסקים, שללה לגמרי יצירתם של איזה פטנטים שנועדו לצנן מעט את הגהינום לעבריינים העוברים

לגופו של עניין אני מוצא לנכון להבהיר כי לפני כחמש שנים הגיע לביתי אדם מארה"ב יחד עם עוד ת"ח מירושלים, והם הציגו בפני את המצאה של אותו יהודי מארה"ב, שהייתה איזה סוג של מפסק גרמא שדומה בפרטים רבים למפסקי גרמא של המכון מדעי טכנולוגי לעניני הלכה שבראשותו של הגרל"י הלפרין שליט"א. (המפסק שהוצג לפני היה מבוסס על עקרון "מניעת המניעה" שהוא העומד בבסיסם של מפסקי הגרמא של המכון, בתוספת אי אילו מרכיבים נוספים שנוגעים בעיקר לשיהוי הזמן בין פעולת האדם לפעולת החשמל, ולמניעת מצב שבו הפעלת הדלקת האור תהיה מיידית, אך כפי שיבואר להלן היה בו גם

במזיד על ציווי התורה כגון בחשודים על העריות, שניתן למצוא בעבורם איזה פטנטים להקטנת האיסור, ואכ"מ).

הבהרתי לבעל הפטנט שמדובר במפסק גרמא שאינו שונה באופן עקרוני ממפסקי גרמא של מכון מדעי טכנולוגי להלכה, אשר מעולם לא עלה על דעתם ועל דעת איזה פוסק חשוב להתיר אותם לצרכים שאינם קשורים לחולים או להפעלת מערכות בטחון במצבים שקרובים לפיקוח נפש. ובאמת כבר בספר "מאורי אש" שהוציא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בצעירותו (בשנת תרצ"ה), האריך להבהיר כי גם במקום הפסד לא התירו את כל הצורות של גרמא, וחזר על כך גם בפרסומים יותר מאוחרים, אך להתיר מפסקי גרמא שלא בנסיבות של חולי או צרכי בטחון, הוא כאמור דבר שלא עלה כלל על דעת שום פוסק. ובמפורש הגרש"ז זצ"ל וכמו כן תלמידו הגר"י נויבירט זצ"ל שללו במשך השנים כל שימוש במפסקים אלו או דומים להם שלא במקום חולי ומצווה והגבלות נוספות שאכ"מ שאין מתקיימות במפסק המדובר.

(למעשה הגר"י הלפרין שהוא הממציא של עקרון "מניעת המניעה", סבר שגם כאשר מתבצעת בדרך זו פעולה ישירה, אין בזה איסור תורה, אלא שבחוברת שהוציא המכון שלו בשנת תשכ"ט, נכתב במפורש שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבפניו הוצג עקרון מניעת המניעה, שלל לחלוטין את הדברים, וסבר שאם אדם מבצע בדרך זו פעולה שנפעלת באופן מיד, יש כאן חילול שבת מדאורייתא [ראה אודות זה במכתב הרב רוזן משנת תשע"א, הנספח למכתבכם]. אך מכל מקום כאשר הפעולה נפעלת בדרך של גרמא לאחר זמן, מובן שהפעלה בדרך זו של מניעת המניעה אינה חמורה יותר משאר סוגי גרמא שבתנאים מסוימים ניתן להקל בהם).

הממציא הנ"ל הציג בפני שכלול ייחודי שלו, שגורם לכך שלא בכל פעם שמנסים להדליק את האור באמצעות המכשיר שלו אכן יידלק האור, והוא טען כי בזה יש יתרון למכשיר שלו לעומת מפסקי הגרמא של המכונים השונים שעוסקים בזה (בנסיבות המיוחדות בהן יש היתר לשימוש במפסק גרמא), והוא סבר שמשום כך במפסק שלו ניתן להשתמש גם בבתים פרטיים.

למשמע הדברים הבנתי שמדובר באדם שהוא או איזה רבנים שקשורים אליו, אינם יודעים על מה הם מדברים, ומעריבים מין בשאינו מינו. וזאת מפני שרק בדבר שאדם אינו מכין לו, יש הבדל בין מצב של פסיק רישיה לבין מצב שאינו מוגדר כפסיק רישיה, אך בפעולה מכוונת אין כל הבדל בין פסיק רישיה לאינו פסיק רישיה.

כך למשל אם יש איזה מפעל שמייצר גפרורים מאיכות נמוכה, אשר רק בחמישים אחוז מן המקרים מצליחים להעלות בהם אש, מובן לכל שאי אפשר לקרא לגפרורים אלו "כושר גפרור", והמדליק את אותו גפרור בשבת חייב חטאת. ומובן שגם רוצח שזורק חץ בעדים והתראה על מנת להרוג את חברו חייב, אף על פי שעל פי הנסיון של אותו רוצח בתחרויות קליעה למטרה, הוא מחטיא את המטרה בחלק מן המקרים, וכך כמובן גם בזורק חץ מרשות הרבים לרשות היחיד ולהיפך.

מובן כי בהתאם לזה כשמדובר במלאכה שהיא אסורה מדרבנן (כגון זורק חץ מרשות היחיד לכרמלית), גם אם אין בזה חיוב חטאת מכל מקום ברור שאם כוונתו של העברין היא לעשות את הדבר האסור מדרבנן והדבר גם ועלה בידו, הרי זה לוקה מכת מרדות אף על פי שלפעמים הוא לא מצליח לבצע את הפעולה באותו אופן.

ורק בדין אינו מכווין, שם שאלת פסיק רישיה היא המבדילה כחוט השערה בין חיוב גמור לבין היתר גמור. דקיי"ל כרבי שמעון שדבר שאינו מכווין ואינו פסיק רישיה מותר לגמרי אפילו לכתחילה אף במקום שבו ניהא ליה בתוצאה הצדדית אלא שלא כיוון לאותה פעולה צדדית. אך אם הפעולה הצדדית היא בגדר פסיק רישיה, וגם ניהא ליה בתוצאה שאכן קרתה, אם היה שוגג חייב חטאת, במזיד חייב מיתה. (ניתן להציג את ההיתר כביכול כשאין התוצאה ודאית באמצעות משל חריף, ולדמות זאת למי שמנסה להכשיר חזיר מפני שיש לו פרסות

שסועות שזה כמובן סימן טהרה מובהק. לדין מובן אמנם שיש ערך לאותו סימן טהרה של פרסות שסועות, רק כאשר מדובר בבעל חיים שהוא כשלעצמו מעלה גרה, אך ללא העלאת הגרה אין סימן טהרה של הפרסות מועיל אלא להטעות את הבריות, וכדברי חז"ל (ויקרא רבה פרשת שמני): "חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור").

על כל פנים אני עצמי לא ידעתי באיזה אופן העביר אותו ממציא את התשובה שלי לגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל, אך מפרסומים יותר מאוחרים נוכחתי לדעת מפי כתבו של הגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל, שתחילה הוטעה בעניין.

הדבר התברר כאשר נגד אותו "כושר סוויטש" יצא בחריפות גדולה היה הרב ישראל רוזן שליט"א מאלון שבות, העומד בראש מכון צומת, שהוא בהחלט לא נחשב למחמיר גדול בשאלות כאלה, ואשר כבר אתם צירפתם את דבריו במכתבכם אליו. (למעשה קיים גם מכתב תגובה שלו מחודש ניסן תשע"ה ואני מצרף גם את אותו מכתב למכתבי זה). והוא בדבריו הקצרים בהחלט מיצה את הדברים, וגם הבהיר את ההסתייגות של הרה"ג יהושע נויבירט זצ"ל מן הדברים שפורסמו בשמו.

ראוי לציין כי אמנם במפסקי מניעת המניעה הרב רוזן מחמיר לעומת הגר"י (שגם הוא לא התיר את השימוש בהם שלא במקום חולי או צרכי בטחון), אך לעומת זאת הוא מרחיב את ההיתר של כסאות נכים עם מפסקי גרמא מסוג אחר, גם לקלנועית שנועדה לאפשר לחולי לב וכיו"ב להשתתף בתפילה בציבור ולעוד מטרות שמן הסתם מסייעות באופן נפשי לחולה (שאין בו סכנה), וזאת בניגוד לדעתם של רוב גדולי התורה שאינם מחשיבים זאת כצורכי חולה ממש. ועם זאת בנושא זה של "כושר סוויטש" אכן יצא בתקיפות רבה מאוד נגד המתירים ואני בהחלט מזדהה עם הדברים שכתב.

(ועיין בספר שבות יצחק ח"ו עמ' קלט שציטט את דברי הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל שהסתייג גם ממכשירי גרמא של מכון צומת של הרב רוזן, ואשר על כן ניתן לקבוע בלי שום ספק שאילו היה עימנו בחיים, היה יוצא בחרב ובחנית נגד ההמצאה החדשה).

עלי לציין כי הרב רוזן כתב בתחילת דבריו שהוא נדהם לראות עד כמה קל לקבל מכתבי רבנים אשר ניכר כי האחד נשען על רעהו, ללא נטילת אחריות אישית, ובנפול היסוד נפל הבית כולו.

ואני יכול להוסיף על דבריו כי כאשר אני רואה מי שכותב בין נימוקיו להתיר את המשפט: "בפרט במקרה שלפנינו אין בטחון שהדבר יפעל", אף על פי שכפי שצוין אין לזה כל שייכות לנדון דידן, אני נזכר בדברי הקב"ה לדוד המלך שאמר לו (ברכות ס"ב ע"ב): "הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים אותו".

למעשה, רבים מגדולי התורה התנגדו גם להיתרים של המכון הטכנולוגי וכיו"ב שכאמור התירו רק במקום חולי וצורכי בטחון, וגם אותם חכמים שהתירו הדגישו חזר והדגש שההיתר ניתן רק לצרכי רפואה בבתי חולים ובטחון, וגם בנוגע לזה הביע הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בפני הגי"ר אביגדור נבנצאל שליט"א ובאוזני תלמידים נוספים את חששו שדבר עלול להוביל להפעלת בתי חרושת ונמלים בשבת, והיינו שחשש שהדברים יתגלגלו גם להיתרים חסרי אחריות במקום שלכולי עלמא אי אפשר להתירם. ועכשיו אחרי הסיפור של אותו דבר המכונה "כושר סוויטש" התברר לצערי שנצננה בו רוח הקודש כאשר חשש לאותם חששות.

החותם בכאב

זלמן מנחם ב"ר שמעון ז"ל קורן (וינקלר)

נ. ב. בארה"ב יש מדינות שיש בהם ויכוח אודות הוצאה להורג של רוצחים. ניתן אולי להציע לבעל הפטנט לנסות למכור לאותן מדינות איזה מתקן של כסא חשמלי שיופעל באמצעות "כושר סוויטש".